

Hof van Justitie
van de
Europese Unie

Verslag ingediend op grond van artikel 3, lid 2, van verordening (EU, Euratom) 2015/2422 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2015 tot wijziging van Protocol nr. 3 betreffende het Statuut van het Hof van Justitie van de Europese Unie

Inleiding

Op 16 december 2015 heeft de Uniewetgever een belangrijke hervorming van het gerechtelijke bestel van de Unie doorgevoerd met het besluit om het aantal rechters van het Gerecht in drie opeenvolgende fasen te verdubbelen en om met ingang van 1 september 2016 aan deze rechterlijke instantie de bevoegdheid over te dragen om in eerste aanleg uitspraak te doen in geschillen tussen de Unie en haar personeelsleden, die tot dan toe waren toegewezen aan het Gerecht voor ambtenarenzaken. Zoals in overweging 5 van verordening 2015/2422¹ wordt opgemerkt, leek het gebruik van de door de Verdragen geboden mogelijkheid om het aantal rechters bij het Gerecht uit te breiden, een passende maatregel om op korte termijn zowel het aantal aanhangige zaken als de buitensporig lange duur van de procedures bij deze rechterlijke instantie terug te brengen. Aldus hebben het Europees Parlement en de Raad de problemen onderkend die verband houden met de voortdurende stijging van het aantal zaken dat bij de rechterlijke instanties van de Unie aanhangig wordt gemaakt, en met de toenemende complexiteit daarvan, door het Gerecht te voorzien van de nodige middelen voor een goede rechtsbedeling.

De Uniewetgever heeft een doeltreffende follow-up van deze hervorming en van de effecten ervan willen verzekeren, zowel uit budgettair oogpunt als op organisatorisch, structureel en procedureel gebied. Daartoe is het Hof van Justitie verzocht twee verslagen in te dienen bij het Europees Parlement, de Raad en de Commissie: een eerste verslag uiterlijk 26 december

¹ Verordening (EU, Euratom) 2015/2422 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2015 tot wijziging van Protocol nr. 3 betreffende het Statuut van het Hof van Justitie van de Europese Unie (PB 2014, L 341, blz. 14).

2017 over eventuele wijzigingen in de verdeling van de bevoegdheid inzake prejudiciële beslissingen tussen het Hof van Justitie en het Gerecht; een tweede verslag drie jaar later over de werking van het Gerecht en met name over de efficiëntie van deze rechterlijke instantie, de noodzaak en de effectiviteit van de verdubbeling van het aantal leden, het gebruik en de effectiviteit van de toegekende middelen en de verdere instelling van gespecialiseerde kamers of andere structurele wijzigingen.²

Het onderhavige document heeft tot doel gevolg te geven aan het eerste van die verzoeken om een verslag. In dit document worden alle factoren onderzocht waarmee bij elke reflectie over een eventuele gedeeltelijke overdracht van de prejudiciële bevoegdheid aan het Gerecht rekening moet worden gehouden. Daaraan voorafgaand worden het rechtskader en de context waarbinnen deze reflectie dient plaats te vinden, in herinnering gebracht.

Rechtskader en context

Zoals het Hof zowel in zijn rechtspraak als in zijn regelmatige contacten met de rechterlijke instanties van de lidstaten veelvuldig in herinnering heeft gebracht, vormt de prejudiciële verwijzing de „hoeksteen” van het rechterlijke stelsel van de Unie.³ Zij is het instrument waarmee een uniforme uitlegging en toepassing van het Unierecht kan worden verzekerd doordat de rechterlijke instanties van de lidstaten vragen stellen over de uitlegging van dat recht of over de geldigheid van handelingen van de instellingen, de organen en de instanties van de Unie.⁴ Aanvankelijk maakten die rechterlijke instanties relatief zelden gebruik van deze mogelijkheid, maar vandaag de dag is de situatie ingrijpend gewijzigd: de nationale rechterlijke instanties aarzelen niet meer om bij het Hof verzoeken om een prejudiciële beslissing in te dienen, die niet alleen steeds talrijker worden maar bovendien betrekking hebben op de meest uiteenlopende gebieden.⁵

De prejudiciële bevoegdheid – die als beginsel is neergelegd in artikel 19, lid 3, onder b), van het Verdrag betreffende de Europese Unie en die in artikel 267 van het Verdrag betreffende

² Zie dienaangaande artikel 3 van de voornoemde verordening, waarin wordt gepreciseerd dat de verslagen in voorkomend geval vergezeld gaan van de wetgevingsverzoeken die nodig zijn om het Statuut te wijzigen.

³ Advies 2/13 (Toetreding van de Unie tot het EVRM) van 18 december 2014, EU:C:2014:2454, punt 176.

⁴ Op deze doelstelling wordt overigens ook de nadruk gelegd in de documenten die zijn opgesteld ten behoeve van die rechterlijke instanties, aangezien zij reeds in het eerste punt van de aanbevelingen aan de nationale rechterlijke instanties over het aanhangig maken van prejudiciële procedures (PB 2016, C 439) in herinnering wordt gebracht.

⁵ Zie dienaangaande de gerechtelijke statistieken die worden gepubliceerd in de jaarlijkse activiteitenverslagen van de instelling, alsook de aan het onderhavige verslag gehechte tabel over de zaken die tijdens de eerste tien maanden van 2017 aanhangig zijn gemaakt. Op 628 nieuwe zaken waren er niet minder dan 455 prejudiciële zaken, wat meer dan 72 % is van alle zaken die in de loop van die periode bij het Hof van Justitie aanhangig zijn gemaakt. Reeds enkele jaren vertegenwoordigen prejudiciële vragen tussen twee derde en drie vierde van de zaken die bij het Hof van Justitie aanhangig worden gemaakt.

de werking van de Europese Unie nader is uitgewerkt – wordt thans uitsluitend uitgeoefend door het Hof van Justitie.

De mogelijkheid om bepaalde prejudiciële zaken toe te wijzen aan het Gerecht, is niet nieuw. Bijna twintig jaar geleden werd deze mogelijkheid ter sprake gebracht tegen de achtergrond van een aanzienlijke toename van de werklast van de twee rechterlijke instanties die samenviel met de aanvang van de derde fase van de Economische en Monetaire Unie en de inwerkingtreding van het Verdrag van Amsterdam kort voordien, alsook in verband met de voorbereiding van een uitbreiding zonder precedent. Zij werd in de documenten en bijdragen van het Hof van Justitie en van het Gerecht die bestemd waren voor de intergouvernementele conferentie, uitdrukkelijk naar voren geschoven als een van de sporen die konden worden bewandeld om de overbelasting van de Unierechter te voorkomen, naast maatregelen zoals de overdracht aan het Gerecht van nieuwe categorieën rechtstreekse beroepen, de oprichting van rechterlijke beroepskamers of het filteren van hogere voorzieningen.⁶ De mogelijkheid om sommige prejudiciële zaken toe te wijzen aan het Gerecht, vond formeel haar neerslag in de Verdragen. Artikel 256, lid 3, eerste alinea, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie bepaalt namelijk dat „[h]et Gerecht [...] bevoegd [is] kennis te nemen van prejudiciële vragen die worden voorgelegd uit hoofde van artikel 267 en beperkt blijven tot specifieke, in het Statuut bepaalde aangelegenheden”.⁷ Zo nodig zou een wijziging van deze bepaling het dus mogelijk maken om aan het Gerecht een gedeeltelijke prejudiciële bevoegdheid toe te kennen.

Van deze mogelijkheid is tot nog toe evenwel geen gebruik gemaakt. In de jaren die volgden op de inwerkingtreding van het Verdrag van Nice op 1 februari 2003, is namelijk voorrang verleend aan de oprichting van het Gerecht voor ambtenarenzaken alsook aan de overdracht van alle – tot dan toe aan het Hof toegewezen – beroepen tot nietigverklaring en beroepen wegens niet-nakoming aan het Gerecht, met uitzondering van bepaalde categorieën beroepen van interinstitutionele aard en van beroepen die door de lidstaten worden ingesteld tegen handelingen van de Uniewetgever. Prejudiciële verwijzingen zijn de exclusieve bevoegdheid gebleven van het Hof van Justitie, dat sindsdien niet alleen meerdere maatregelen op het gebied van interne organisatie heeft genomen, maar ook verschillende belangrijke wijzigingen heeft aangebracht in zijn Reglement voor de procesvoering. Deze hebben een aanzienlijke impact gehad op zowel het aantal door die rechterlijke instantie afgedane zaken als de gemiddelde duur van de behandeling van zaken, een van de voornaamste punten van zorg die ten grondslag lagen aan de bovengenoemde beschouwingen over de toekomst van het gerechtelijke bestel van de Unie.

⁶ Zie dienaangaande de in mei 1999 aan de Raad overgezonden discussienota over „[d]e toekomst van de rechtspleging in de Europese Unie” en de één jaar later (april 2000) aan de intergouvernementele conferentie gerichte bijdrage van het Hof van Justitie en het Gerecht.

⁷ Zie artikel 225 EG, dat – op de terminologie na – ongewijzigd is overgenomen in het huidige artikel 256, lid 3, VWEU.

Het verzoek van de wetgever, dat tot het onderhavige verslag heeft geleid, is gedaan in een context die compleet verschilt van die aan het begin van de jaren 2000. In 2003 was de gemiddelde behandelingsduur voor prejudiciële zaken 25,5 maanden, terwijl hij in 2016 15 maanden bedroeg, wat, gelet op de procedurele en taalkundige vereisten waaraan bij de behandeling van dit soort zaken moet worden voldaan, ongetwijfeld een termijn is die nauwelijks nog kan worden verkort. Deze verkorting van de termijnen viel samen met een zeer aanzienlijke toename van het aantal bij het Hof ingediende verzoeken om een prejudiciële beslissing, die meer dan evenredig was aan de toename van het aantal lidstaten (en rechters van het Hof). Werden in 2003 bij het Hof 210 verzoeken om een prejudiciële beslissing ingediend door de rechterlijke instanties van de 15 staten die toen de Europese Unie vormden, dan werden in 2016 niet minder dan 470 dergelijke verzoeken ingediend door de rechterlijke instanties van de 28 lidstaten. Dat is meer dan het dubbele van het aantal prejudiciële verwijzingen dertien jaar voordien en niet minder dan twee derde van alle zaken die het afgelopen jaar bij het Hof aanhangig zijn gemaakt. Deze stijgende tendens – die wordt bevestigd door de recentste gerechtelijke statistieken⁸ en zich naar alle waarschijnlijkheid zal voortzetten, gelet op de verhoogde activiteit van de Uniewetgever en inzonderheid op de oprichting van het Europees Openbaar Ministerie⁹ – noopt dan ook tot een diepgaande reflectie op de optimale wijze van behandeling van dit soort zaken en kan een aanleiding vormen om zich opnieuw af te vragen of het wenselijk is de prejudiciële bevoegdheid gedeeltelijk over te dragen aan het Gerecht.

Voor- en nadelen van de toewijzing van bepaalde prejudiciële verwijzingen aan het Gerecht

Op het eerste gezicht is het – vanuit een puur kwantitatief oogpunt – vanzelfsprekend dat de overdracht aan het Gerecht van de bevoegdheid om kennis te nemen van prejudiciële vragen die betrekking hebben op specifieke, in het Statuut bepaalde aangelegenheden, geen ander gevolg kan hebben dan dat de werklast van het Hof automatisch wordt verlicht. Een dergelijke overdracht zou aldus haar beslag kunnen krijgen dat zij geen afbreuk doet aan de capaciteit van het Gerecht om zijn eigen zaken te behandelen, doordat het Gerecht voortaan over de nodige menskracht zou beschikken om niet alleen de achterstand van aanhangige zaken weg te werken, maar tevens alle bij het Gerecht aanhangig gemaakte zaken in goede omstandigheden te behandelen.¹⁰

⁸ Zie de cijfers in bijlage bij het onderhavige verslag.

⁹ Zie dienaangaande verordening (EU) 2017/1939 van de Raad van 12 oktober 2017 betreffende nauwere samenwerking bij de instelling van het Europees Openbaar Ministerie („EOM”) (PB 2017, L 283, blz. 1).

¹⁰ Toen deze regels werden geschreven, beschikte het Gerecht over 46 rechters. Eén rechter uit de eerste fase van de in 2015 goedgekeurde hervorming van het gerechtelijke bestel moest nog worden benoemd, terwijl de derde fase van deze hervorming zou moeten leiden tot de toevoeging van negen extra rechters op 1 september

In aanmerking dient evenwel te worden genomen dat de hervorming van het gerechtelijke bestel nog steeds aan de gang is en nog niet al haar effecten heeft gesorteerd, in een context die – ook wat het Gerecht betreft – wordt gekenmerkt door een aanzienlijke stijging van zowel het aantal aanhangig gemaakte als het aantal aanhangige zaken.¹¹ Bovendien zijn aan de overwogen overdracht ook nadelen verbonden.

De eerste vraag die de overdracht van een gedeelte van de prejudiciële verwijzingen aan het Gerecht oproept, is welke „specifieke [...] aangelegenheden” aan het Gerecht zouden moeten worden toegewezen. Op het eerste gezicht lijkt het vrij gemakkelijk om dit vast te stellen, aangezien daarvoor technische aangelegenheden moeten worden geïdentificeerd die redelijk dicht staan bij de geschillen waarvoor het Gerecht bevoegd is, reeds lang hebben geleid tot vaste rechtspraak en voor het Hof een „massaal” geschillencomplex vormen. In dit verband kan worden gedacht aan douane- of tarifaire kwesties en aan kwesties op het gebied van sociale zekerheid of indirecte belastingen. Het Hof zou zich bijgevolg concentreren op aangelegenheden die „wezenlijk” worden geacht, zoals het Unieburgerschap, de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht, de interne markt of de economische en monetaire integratie.

In werkelijkheid liggen de zaken evenwel veel ingewikkelder. Verzoeken om een prejudiciële beslissing kunnen betrekking hebben op zowel technische aangelegenheden als de uitlegging van fundamentele bepalingen van de Verdragen of van een wetgevingshandeling. Omgekeerd kunnen ogenschijnlijk onbeduidende of technische verzoeken principiële of transversale vragen doen rijzen die verband houden met de indiener of met het voorwerp van het verzoek om een prejudiciële beslissing en waarover het Hof van Justitie absoluut een principiële beslissing moet nemen.¹² Indien de prejudiciële bevoegdheid aan het Gerecht zou worden overgedragen, zouden bijgevolg – zelfs in geval van een gedeeltelijke overdracht – concrete maatregelen ter uitvoering van artikel 256, lid 3, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie moeten worden overwogen om het risico tegen te gaan dat de rechtszekerheid en het vertrouwen van zowel de nationale rechterlijke instanties als de

2019, wat het totale aantal rechters van het Gerecht op 56 zou brengen, zij het dat dit aantal tot 54 moet worden teruggebracht indien het Verenigd Koninkrijk de Europese Unie verlaat.

¹¹ In de loop van de eerste tien maanden van dit jaar zijn niet minder dan 799 nieuwe zaken bij het Gerecht aanhangig gemaakt en op 31 oktober 2017 waren 1 535 zaken voor deze rechterlijke instantie aanhangig.

¹² Dit geldt bijvoorbeeld voor tal van prejudiciële verwijzingen inzake belastingen. Verzoeken om een prejudiciële beslissing over de uitlegging van specifieke bepalingen van richtlijn 2006/112/EG van de Raad van 28 november 2006 betreffende het gemeenschappelijke stelsel van belasting over de toegevoegde waarde (PB 2006, L 347, blz. 1) of van richtlijn 77/388/EEG, die bij de eerstgenoemde richtlijn is ingetrokken, strekken zich niet zelden uit tot vragen die betrekking hebben op fundamentele begrippen zoals misbruik van recht. Dit kan worden geïllustreerd aan de hand van de zaak [Åkerberg Fransson](#) (C-617/10, EU:C:2013:105), die in wezen een zaak was die over de belasting over de toegevoegde waarde ging, maar ertoe geleid heeft dat het Hof een principieel arrest over de werkingssfeer van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie heeft gewezen.

justitiabelen in de instelling worden aangetast doordat bij de behandeling van die vragen uiteenlopende benaderingen worden gevolgd.

Dit risico houdt tevens verband met het feit dat het Gerecht vanaf het begin zijn organisatie heeft afgestemd op de behandeling van rechtstreekse beroepen van natuurlijke of rechtspersonen, lidstaten of instellingen van de Unie, en niet op prejudiciële verwijzingen die afkomstig zijn van nationale rechterlijke instanties. De wijze waarop deze twee soorten zaken worden behandeld, is fundamenteel verschillend. Kenmerkend voor prejudiciële verwijzingen zijn namelijk onder meer de betrokkenheid van een zeer groot aantal actoren en het gebruik van alle officiële talen tijdens de procedure. Daarenboven berust het gezag van prejudiciële arresten van het Hof met name op het feit dat elke zaak door alle rechters en advocaten-generaal wordt onderzocht voordat zij wordt verwezen naar een rechtsprekende formatie die is afgestemd op de moeilijkheid van de betreffende zaak.

Het klopt dat de auteurs van het Verdrag in bepaalde waarborgen hebben voorzien. Artikel 256, lid 3, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie biedt het Gerecht om te beginnen de mogelijkheid om een aldaar aanhangige zaak uit handen te geven wanneer het van oordeel is dat in die zaak een principiële beslissing moet worden genomen die van invloed kan zijn op de eenheid of de samenhang van het Unierecht. Die bepaling voorziet tevens in een procedure tot „heroverweging”, die het Hof de mogelijkheid biedt om beslissingen van het Gerecht over prejudiciële vragen te heroverwegen op de wijze en binnen de grenzen die in het Statuut worden bepaald. Bepaalde moeilijkheden kunnen evenwel niet worden uitgesloten.

De verwijzing van een zaak naar het Hof zou immers kunnen plaatsvinden in een relatief gevorderd stadium van de procedure, wanneer de volledige complexiteit van de zaak of de constitutionele dimensie ervan duidelijk wordt, zodat de procedure aanzienlijk wordt verlengd doordat de zaak achtereenvolgens door twee aparte rechterlijke instanties wordt onderzocht. Deze verlenging zou dan ook tot gevolg kunnen hebben dat de nationale rechterlijke instanties zouden aarzelen om zich tot het Gerecht te wenden, ook al zouden zij worden geconfronteerd met een daadwerkelijk probleem in verband met de uitlegging of de geldigheid van het Unierecht. De te verwachten duur van de prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie vormt voor de nationale rechter een essentieel gegeven, aangezien die procedure bij de nationale procedure komt.

De heroverweging van eventuele prejudiciële arresten van het Gerecht door het Hof lijkt evenmin de nadelen van een overdracht te kunnen tegengaan. Niettegenstaande de verbeteringen die bij het op 1 november 2012 in werking getreden nieuwe Reglement voor de procesvoering van het Hof zijn aangebracht in het verloop van de procedure tot heroverweging, zij eraan herinnerd dat voor de instelling van deze procedure vrij restrictieve voorwaarden gelden. Die procedure kan namelijk – op de wijze en binnen de grenzen die in het Statuut worden bepaald – enkel worden toegepast in geval van „een ernstig gevaar [...] dat de eenheid of de samenhang van het recht van de Unie wordt aangetast”. De procedure

tot heroverweging biedt dan ook geen doeltreffende oplossing voor eventuele uiteenlopende benaderingen in de rechtspraak van respectievelijk het Hof van Justitie en het Gerecht, tenzij deze procedure volstrekt oneigenlijk zou worden gebruikt en alle prejudiciële beslissingen van het Gerecht zouden worden heroverwogen. Deze aanpak zou de potentiële voordelen van een gedeeltelijke overdracht van de prejudiciële bevoegdheid aan het Gerecht evenwel volledig tenietdoen, zowel wat de verlichting van de werklast van het Hof als wat de doeltreffendheid en de duur van de behandeling van de verzoeken om een prejudiciële beslissing betreft.¹³

Conclusie

Ook al kunnen deze verschillende kwesties ongetwijfeld tot een oplossing worden gebracht, vastgesteld dient te worden dat er fundamentele belangen op het spel staan en dat de invoering van passende mechanismen waardoor de prejudiciële verwijzing de „hoeksteen” van het rechterlijke stelsel van de Unie kan blijven vormen, een uiterst delicate operatie is.

Nu de bij het Hof ingediende verzoeken om een prejudiciële beslissing snel worden behandeld en de dialoog met de rechterlijke instanties van de lidstaten intenser is dan ooit tevoren, lijkt het niet wenselijk om bevoegdheden inzake dergelijke verzoeken over te dragen aan het Gerecht. Dit geldt a fortiori in de huidige context, waarin het aantal bij het Gerecht aanhangig gemaakte zaken toeneemt en waarin het Gerecht genoodzaakt is zowel zijn organisatie als zijn werkmethoden aan te passen.

Het Hof is dan ook van oordeel dat het thans niet nodig is een wijziging van zijn Statuut voor te stellen met het oog op de gedeeltelijke overdracht van zijn prejudiciële bevoegdheid aan het Gerecht.

Met betrekking tot dit belangrijke onderwerp dient evenwel zeer duidelijk te worden aangegeven dat het voorgaande geenszins mag worden begrepen als een definitieve stellingname over de vraag hoe de bevoegdheid inzake prejudiciële beslissingen moet worden verdeeld tussen het Hof van Justitie en het Gerecht. Het Hof stelt zich echter op het standpunt dat een gedeeltelijke overdracht van de prejudiciële bevoegdheid aan het Gerecht niet kan worden overwogen voordat andere maatregelen zijn vastgesteld.

Ten eerste blijft het Hof namelijk aandachtig de evolutie volgen van zowel het aantal verzoeken om een prejudiciële beslissing als de tijd die voor de behandeling daarvan nodig is. Een latere overdracht van de prejudiciële bevoegdheid kan voor bepaalde specifieke aangelegenheden niet worden uitgesloten indien het aantal en de complexiteit van de bij het Hof ingediende verzoeken om een prejudiciële beslissing zodanig zouden evolueren dat

¹³ Het is van wezenlijk belang voor ogen te houden dat prejudiciële beslissingen een algemeen gezag van res interpretata hebben, dat verder reikt dan het geschil dat de aanleiding vormde tot de verwijzing naar de Unierechter.

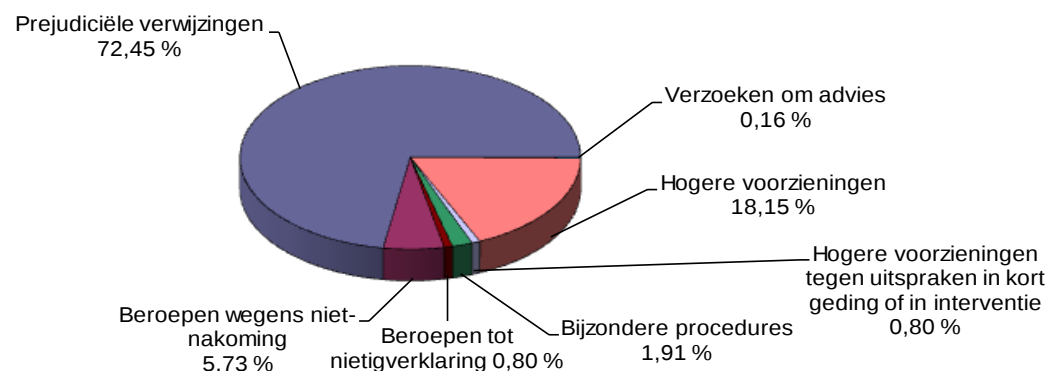
die overdracht door een goede rechtsbedeling zou worden geboden. Alsdan zouden de procedurele regels van het Gerecht moeten worden gewijzigd om ervoor te zorgen dat de zaken worden behandeld op een wijze die is afgestemd op de aard en de bijzonderheden van prejudiciële verwijzingen, en om de bovengenoemde risico's op uiteenlopende rechtspraak zoveel mogelijk tegen te gaan.

Ten tweede heeft de context die aan de hervorming van het gerechtelijke bestel van de Europese Unie ten grondslag lag, het Hof van Justitie en het Gerecht ertoe aangezet alle op dit ogenblik door hen uitgeoefende bevoegdheden te analyseren om na te gaan of, los van een eventuele wijziging van de bevoegdheidsverdeling inzake prejudiciële vragen, andere wijzigingen in de bevoegdheidsverdeling tussen het Hof van Justitie en het Gerecht zouden kunnen worden aangebracht, met name ten aanzien van de behandeling van rechtstreekse beroepen en – wat het Hof van Justitie betreft – ten aanzien van de behandeling van hogere voorzieningen. De discussie over deze vraagstukken bevindt zich in een vergevorderd stadium en zal waarschijnlijk in 2018 uitmonden in de formulering van voorstellen die zouden moeten leiden tot een wijziging van zowel het Statuut van het Hof van Justitie van de Europese Unie als de Reglementen voor de procesvoering van beide rechterlijke instanties.

Bijlage: Overzicht van de zaken die van 1 januari tot en met 31 oktober 2017 bij het Hof van Justitie aanhangig zijn gemaakt

Aanhangig gemaakte zaken – Aard van het rechtsmiddel (2017)

Van 01/01/2017 tot en met 31/10/2017

Aard van het rechtsmiddel	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	Totaal
Prejudiciële verwijzingen	36	43	43	44	85	52	46	42	28	36	455
Beroepen tot nietigverklaring		1	1		1			1		1	5
Beroepen wegens niet-nakoming		2	3	4	3	6	6	4	4	4	36
Hogere voorzieningen	12	12	8	16	11	9	12	13	18	3	114
Hogere voorzieningen tegen uitspraken in kort geding of in interventie				2			1		2		5
Subtotaal	48	58	55	66	100	67	65	60	52	44	615
Verzoeken om advies									1		1
Bijzondere procedures		1	2			4	3	2			12
Subtotaal		1	2			4	3	2	1		13
Totaal	48	59	57	66	100	71	68	62	53	44	628